

Dateringen av D-texten till Korneris Chronica novella.

Sammanfattning av en diskussion.

Den diskussion, som förts mellan professor Nils Ahnlund och mig rörande dateringen av D-texten till Korneris Chronica novella och karaktären av den i denna text ingående skildringen av Engelbrekt, torde nu ha nått den punkt, där en sammanfattning av diskussionens resultat är lämplig.

Under denna diskussion har professor Ahnlund i anslutning till äldre uppfattning, företrädd framför allt av J. Schwalm, förfäktat, att den omstridda texten avslutats i sitt bevarade skick år 1435. Denna uppfattning framfördes i form av ett angrepp mot en passage i min avhandling Sverige och Kalmarunionen 1397—1457, där jag karakteriserat Engelbrektsskildringen i Chronica novellas § 1598 som hagiografisk¹. Ahnlund ansåg sin datering bevisa, att Engelbrektsskildringen »svårligen låter inpressa sig i hagiografiska, postuma sammanhang»².

I en uppsats »Lüneburghandskriften (D-texten) till Korneris Chronica novella» har jag därefter uppvisat, att de bevis, som anförts för en datering av D-texten till år 1435, icke äro hållbara. Vidare utvecklade jag i en analys av Engelbrektspartiet närmare dettas hagiografiska karaktär, varpå jag med denna utgångspunkt fastställde datum för Engelbrekts död, den 27 april 1436, som en jämförelsevis säker terminus a quo³.

I anledning av min utredning har prof. Ahnlund åter tagit till

¹ E. Lönnroth, Sverige och Kalmarunionen 1397—1457, Göteborg 1934, s. 115 f. Dateringsfrågan beröres här blott i not 1 på sidan 115. Jag planerade ursprungligen en exkurs i avhandlingen för att behandla dateringsfrågan men övergav denna plan på grund av dateringens betydelselöshet för de i avhandlingen berörda problemen.

² N. Ahnlund, Herman Korneris Engelbrektsskildring. Tillkomsttid och innebörd. Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 176.

³ E. Lönnroth, Lüneburghandskriften (D-texten) till Korneris Chronica novella, Scandia VIII, 1935.

orda¹. Han anser alltjämt, att »dateringen enligt hittills gällande regler torde vara fastställd» till 1435. Däremot avböjer han en fortsatt diskussion om Engelbrektspartiets hagiografiska karaktär under hänvisning till lönlösheten i att diskutera »ting, som tydligen rent principiellt bedömas så olika»². På annat ställe förklarar han sig av utrymmesskäl förhindrad att diskutera mina hagiografiska rön³.

Professor Ahnlund har sålunda lämnat min bevisföring i den ursprungliga stridsfrågan oanfäktad. I dateringsfrågan har han däremot åter motiverat sin tidigare uppfattning. En precisering av diskussionens läge i denna fråga är behövlig.

Professor Ahnlunds bevis kunna indelas i två kategorier: bevis stödda på primärhandskriftens karaktär och bevis stödda på textinnehållet.

Chronica novellas utgivare, J. Schwalm, har uppfattat D-textens primärhandskrift, den s. k. Lüneburghandskriften, som originalhandskrift. Professor Ahnlund ansluter sig till denna uppfattning. I sin nya skrift hävdar han åter »en direkt medverkan av Korner vid handskriftens tillkomst»⁴.

För att rätt förstå professor Ahnlunds inställning till problemet måste man fasthålla, att han tydligtvis aldrig sett den handskrift han två gånger beskrivit; han stöder sig endast på Schwalm's handskriftsbeskrivning. Schwalm framhäver emellertid konsekvent de drag, som han anser styrka sin uppfattning av handskriftens karaktär av originalhandskrift, och det är icke möjligt att bilda sig en fullt objektiv uppfattning om handskriftens utseende med enda utgångspunkt från Schwalm's beskrivning.

Ahnlund anser, att Lüneburghandskriften tillkommit på författarens diktamen; den skulle vara originalhandskrift »ehuru renskrift»⁵. Bevisen äro följande:

1. »Schwalm förmodar flerstädes Korners egen handstil vid rasurer.»

På två ställen annoterar Schwalm, att en annan hand än renskrivarens i marginalen tillagt ett uteglömt ord; på ett tredje ställe har samma hand till hertig Fredriks av Saxen tre söner fogat

---

¹ N. Ahnlund, Chronica Novellas datering. En replik. Sv. Hist. Tidskr. 1935.

² Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 246.

³ Ibidem, s. 247.

⁴ Ibidem, s. 239.

⁵ Ibidem, s. 238.

en fjärde, Wilhelm, och ändrat sönerns antal från tre till fyra. Schwalm frågar sig, om denna hand kan tillhöra Korner själv¹. Frågan är knappast motiverad, då ingen av rättelserna har karaktären av författarrättelse². Ingen av rättelserna vid Lüneburghandskriftens rasurer äger överhuvud taget denna karaktär; de ha i flera fall återfört texten till den äldre B-textens läsart, och de överensstämman genomgående med H-texten, som går tillbaka på en med D-texten gemensam förlaga. Rättelserna ge således inga varianter utan tvärtom en normalisering av texten; deras rimliga förklaring är, att de framgått ur textkollationering. Den främmande handens tillägg av Wilhelm av Saxen överensstämmer även det med H-texten. Om denna hand över huvud taget varit verksam vid handskriftens redigering och ej tillhört en senare granskare, finns dock ej den ringaste anledning att tillmäta dess ägare rollen av författare.

2. »I företalet till första volymen talar Korner, sedan han nyss förklarat, att han ämnar ge arbetet sitt eget namn, om sin befattning med dess utskrivande och dikterande; att det sista ordet förekommer å rasur och icke har motsvarighet i äldre texter, framhäver värdet av denna upplysning.»

D-textens företal är till innehållet i det stora hela detsamma som B-textens; meningarna ha emellertid genomgående omstilisierats på det för Kornerredaktionerna utmärkande sättet. Så heter det i B-texten: »Si quoque in volumine isto, quod pre manibus scribendum habemus, aliqua dicta inveniuntur,» o. s. v., och i D-texten »Si quoque in volumine presenti, quod deo cooperante exarando dictandoque elaborabo, aliqua inveniuntur dicta,» o. s. v. Om rasuren i D-textens mening berott på en korrigerings av samma art som de ovan berörda eller på en ren felskrivning är obekant. Därmed må vara hur som helst: företalets schablonmässiga uppgift, att författaren skall utarbete den föreliggande boken genom att både skriva och diktera, säger intet om att Korner haft med Lüneburghandskriften att göra. Detta företal passar i alla handskrifter och även i tryckta exemplar av *Chronica novella*.

¹ Die *Chronica novella* des Hermann Korner, hrsg. von J. Schwalm, Göttingen 1895, s. 312 not c, s. 486 not 2, s. 489 not a.

² Ahnlund, a. a. s. 237, styrker sin tolkning av Schwalm's uttryck »Korner's eigene hand» = Korner's handstil med en hänvisning till dessa rättelser. Man konstaterar då, att dessa icke svara mot Schwalm's uppgift om »die häufigen bedeutsamen sachlichen verbesserungen . . . bei denen man öfter Korner's eigene hand vermuten möchte». Tolkar man Schwalm på detta sätt, följer blott som omedelbar konsekvens, att hans handskriftsbeskrivning här är onöjaktig. Lüneburghandskriften företer inga spår av någon författarhand.

3. »De sista partierna i andra bandet av D-handskriften, summariskt räknat från den tidpunkt i framställningen då den förlorade C-texten får antagas ha upphört, visa tilltagande brådska . . . Stilens flyktighet tillväxer (fol. 212); här anträffas Englebrectsskildringen, strax före slutet (fol. 213—214). Allt detta pekar särskilt tydligt på författarens diktamen; skrivfeien ökas mot slutet i antal.»

Kan då icke en skrivare ha bråttom utan att en författare själv dikterar för honom? Det enda, som skulle kunna ge något indicievärde åt den brådska stilen i handskriftens slut, skulle vara dess sammanställning med C-textens slutpunkt. Denna sammanställning är mer än lovligt »summariskt räknad»: fjorton paragrafer, flera av betydande omfång, skilja Rufuskrönikans slut från den punkt i framställningen, där Lüneburghandskriftens skrift börjar förändras¹.

4. »Ändringen av Korner's titel, *fratris* till *magistri*, i vissa av första bandets rubriker och i företalet». Denna ändring hänföres av Schwalm till tidpunkten för Korner's promotion den 10 januari 1435. Jag har påpekat, att Schwalm's antagande är en lös förmodan, och att denna rättelse lika väl som övriga rättelser kan tillskrivas en kollationeringens renskrivare. Ahnlund invänder: »Detta håller icke streck; kollationeringen är i så fall ofullständig, ty den äldre benämningen kvarstår på ett ställe.»

Den sista ändringen är fullkomligt riktig, men vad har den i sammanhanget att göra? Jag har motiverat min uppfattning av rättelsens art²; Ahnlund's påstående saknar varje skyms av bevis.

Dessa fyra bevis skola enligt professor Ahnlund »utvisa för normala anspråk på bevisning en direkt medverkan av Korner vid handskriftens tillkomst»³. De fylla i varje fall inga vetenskapliga anspråk.

Lüneburghandskriften är en praktfull renskrift i största format. Skrivarens brådska i slutet av andra bandet har visserligen medfört minskad prydlighet i skriften men icke förändrat handskriftens karaktär. Rättelserna ingå i den löpande texten; de marginaltillägg, som utmärka de bevarade originalhandskrif-

¹ De avbrott i skrivarens arbete, som antydast av vissa växlingar i ductus, behöva icke tolkas som annat än tillfälliga och naturliga pauser. Dessa ha icke medfört några skiftningar i stilen, när mera tid och möda lagts ned på skivarbetet. Jfr Scandia VIII, s. 87.

² Scandia VIII, s. 87 not 3.

³ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 239.

terna till A- och B-texterna, saknas här fullständigt. Spår av författarverksamhet saknas¹.

Den andra gruppen av professor Ahnlunds bevis stöder sig på textens innehåll.

1. »Korner har haft för vana att . . . föra skildringen fram till skrivande stund, vilket ju vållade, att hans omdöme särskilt om väntade händelser kunde behöva revideras, när han i senare redaktioner fortsatte sin framställning. En sådan diskrepans framträder uppenbart nog . . . om man lägger vid varandras sida § 1600, den sista i D-texten, och dess motsvarighet i H-texten»².

Denna jämförelse utgjorde i professor Ahnlunds tidigare uppsats det »utslagsgivande» beviset för hans datering; den skulle visa en »tvär omkastning» mellan utformningarna av paragrafens slut i D-texten och i H-texten. Omkastningen utgjordes av att D-textens slutmening skulle karakterisera riksreformen som »saluberrima et necessaria reformatio», medan H-textens beklagade, att »de werlike staet» förblev »brekaftich nu unredelich»³. Denna tolkning vilade på ett översättningsfel, nu erkänt av Ahnlund som »en inadvartens i ett referat»: D-textens karakteristik gällde kyrkoreformen och ej riksreformen⁴. Trots detta vidhåller Ahnlund, att en »diskrepans» uppenbart framträder. Det skall framgå av ett referat, där Ahnlund låter D-textens förhoppningar på ett genomförande av riksreformen på Frankfurmtötet 1435 klart framträda — »Korner berättar i D om planerna på den omfattande riksreform, som skulle dryftas vid mötet och som man uppfattade som ett medel att bringa 'infinita mala' ur världen. I sista meningen heter det, att man i omdömesgilla kretsar ansåg sig veta, att kejsare och furstar med den beramade riksreformen ville bereda väg för den hälsosamma kyrkoreformen. När detta strykes i H-texten och i stället uttalas ett direkt beklagande, att mötet gick i stöpet . . . då finnes allt skäl att tala om en omkast-

¹ Prof. Ahnlund uppger, Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 238, att ingen satt handskriftens natur av originalhandskrift i fråga, »förrän docenten Erik Lönnroth efter sin redan verkställda omvärdering av Engelbrekt Engelbrektsson drevs att taga ställning till vissa konsekvenser av sina påståenden.» Detta är icke med sanningen överensstämmande: jag har i min gradualavhandling, där jag första gången framlagt min uppfattning av Engelbrekt, karakteriserat Lüneburghandskriften som en renskrift av obestämd ålder (s. 115 not 1). Det kan icke vara Ahnlund obekant, då han i sin första uppsats polemiserat mot just detta uttryck (Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 174).

² Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 240.

³ Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 175 f.

⁴ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 240.

ning»¹. Referatet ger ingen föreställning om textens verkliga innehåll. Texten nämner, att de 16 reformartiklarna, »si emendarentur», skulle bringa ur världen »infinita mala». Detta syftar till kontrastverkan: »Likväl lämnade furstarna de ovannämnda 16 artiklarna obeslutade». Det nämnes därefter, att de »infallibiler statuerunt», att artiklarna skulle avgöras på Frankfurtmötet den 23 april. Slutmeningen förklarar så »kejsarens och övriga furstars mening med att sätta denna reform före kyrkoreformen»; den sistnämnda kallas i detta sammanhang »saluberrima et necessaria reformatio». Förklaringen i slutmeningen riktar sig till en klerikal publik; att den utgått i den populära tyska versionen är tämligen självklart om den över huvud taget funnits i H-textens latinska förlaga. Och H-textens beklagande tillägg ger intet intryck av att författaren »efter sommaren 1435, sedan förhandlingarna gått sönder, nödgats att se händelserna i nytt perspektiv»². Tvärtom fogar sig tillägget in i sammanhanget som kontrast till »infallibiler statuerunt» i analogi med den tidigare kontrasten mellan »infinita mala» och det första uppskovet. Intet hindrar, att D-texten syftat till en liknande kontrast, ehuru denna uteblivit genom avbrottet i texten. För denna möjlighet talar, att Korners placering av dessa händelser under årsavsnittet 1435 blir svårförklarlig, om han här avsett att enbart behandla händelser, som av honom själv förläggas till 1434. Det strider mot krönikans genomgående kronologiska disposition att låta blotta omnämmandet av en framtida tidpunkt bestämma den annalistiska placeringen³.

Professor Ahnlunds bevisföring i denna fråga bygger i den andra uppsatsen liksom i den första på ett oriktigt återgivande av textens innehåll.

2. »Man behöver icke söka länge för att finna de mest övertygande prov på en nära samtidighet mellan händelserna 1434 och författandet av den text, som fyller de sista bladen i Lüneburg-handskriften. På det näst sista förekommer en notis (§ 1592) — hittills ej berörd i denna diskussion — om de långvariga stridigheterna i Triers stift efter den förre ärkebiskopens död. Korner övergår här till presensform»⁴.

Korner skildrar i § 1592 kortfattat det allmänna tillstånd, som rådde i Triers stift efter en schism mellan den valde och den

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 240 f.

² Ibidem, s. 241.

³ Jfr §§ 1583 och 1599. Frågan om tolkningen av D-textens slut avgöres av att denna text av allt att döma omnämner händelser, som ligga i tiden efter Frankfurtmötet 1435. Se nedan s. 98.

⁴ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 241.

av påven insatte ärkebiskopskandidaten; schismen tog sin början 1430. Själva staden Trier med några andra städer fira gudstjänst »legitime», säger Korner, då de hålla fast vid *datus*, medan övriga städer och stiftets kyrkor profanera gudstjänsten, då de hålla med *electus*. Den senares lott synes likväl vara den bättre, då han framstår såsom innehavare av slotten i landet¹. Den sista reflexionen konstaterar således, vilken av de två pretendenterna, som Gud trots allt givit framgång. Notisen hänför sig till år 1434; den skildrade schismen sträckte sig över åren 1430—36. Det rimliga är, att Korner, som systematiskt samlat material för sitt krönikearbete, gjort sin annotation om läget i Triers stift år 1434 under vistelsen i Erfurt, där han befann sig närmare Sydtyskland än i Lübeck². Men att datera D-texten med ledning härav är icke möjligt. Efter 1434 synes *Chronica novellas* författare ha förlorat Triers stift ur sikte; varken H eller Detmar har uppmärksammat de förändringar, som inträdde 1436. Då notisen influtit i en löpande kröniketext, har ingen anledning funnits att ändra tempus till förgången tid, även om kröniketexten utarbetats avsevärt senare än 1434. Presens har en naturlig användning i annalistiska framställningar, och talrika exempel på presens *historicum* förekomma i kortare notiser hos Korner³.

3. Korners reservation i slutet av Engelbrektsparagrafen. »Därvid uttalar han sig mera obestämt: 'såsom det säges' (*ut fertur*) — märk i presensform liksom strax förut om den allmänna uppfattningen av Engelbrekt (*Engelbertus* — — — *creditur*). Det heter icke *ut dicebatur*, såsom 1430 i samband med hussiterna (§ 1512), icke *ut vulgabatur*, såsom 1431 vid Jeanne d'Arc (§ 1537), eller som 1434 *ut famabatur* (§ 1569)»⁴.

Ett dateringsbevis av denna art tarvar ingen kommentar. Jag endast hänvisar till Korners notiser från 1425: »mortui enim

¹ Schwalm a. a. s. 530. För Korners användning av verbet »existere» i betydelsen »framstå» jfr § 1077: »Hic vir valde beneficus extitit et largus», § 1216: »Largus autem et beneficus extitit suis militibus», § 1373: »frater Johannes . . . qui in eadem civitate predicator extitit Husitarum».

² Om Korners materialsamlade verksamhet under Erfurttiden se Schwalm a. a. s. VII. Korners »materialiensammlung» (s. XVI) måste av praktiska skäl antagas ha bestått av anteckningar och excerpter.

³ Utan att ha behövt företaga någon systematisk genomgång av kröniketexten har jag antecknat presens *historicum* på följande ställen: Schwalm a. a. s. 576, år 353, samt §§ 33, 631, 894, 895, 1077, 1113a och c, 1114a, 1302. Jfr Ahnlunds kategoriska påstående, Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 241: »Korner är f. ö. främmande för bruket av presens *historicum*».

⁴ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 242.

referuntur» (§ 1438), från år 1426: »Hoc anno factus *refertur* ab astrologis fuisse concursus planetarum» (§ 1442) och »Hoc inquam prodicionis malum *fertur* fecisse dictus Bosso» (§ 1444), från 1427: »De parte vero altera circa ducentos gladius *vulgatur* absumpsisse» (§ 1473) o. s. v.

4. »Till de samstämmade dragen kan man ju också räkna, att luckor lämnats öppna i handskriften D för de siffror som ange det fulla antalet regent- och ämbetsår såväl för kejsar Sigmund († 1437) som den då sittande påven, Eugenius IV († 1447)»¹.

Då även jag anser det sannolikt, att krönikan tillkommit före Eugenius IV:s död, lämnar jag luckan vid hans regentår ur räkningen, ehuru den ej kan anses bevisa något; osäkerhet rörande denna siffra vore mycket naturlig med hänsyn till Eugenius' konflikt med Baselkonciliet. Det ligger annorlunda till med kejsar Sigmund. Handskriften lämnar luckor såväl för antalet av hans år som romersk konung som för hans år som kejsare. Ahnlund ansåg i sin skrift av 1934, att bägge dessa luckor visa, att Sigmund »uppfattas klart och tydligt som ännu levande»². Sedan dess har jag påpekat, att denna tolkning beror på ett förbiseende: siffran för konungaåren kunde ha fyllts efter räkning i själva krönike-texten³. Ahnlund erkänner nu det riktiga häri men anser det »i sammanhanget utan betydelse»; motiveringen härför är, att »ingen-ting förbjuder, att det textparti som avhandlar händelserna 1413 skrevs före sommaren 1433, då kejsarkröningen blev bekant för författaren»⁴. Det innebär, att skrivaren, trots den brådska, som redan Schwalm konstaterar⁵, skulle ha bedrivit sitt arbete i en sådan takt, att han skulle ha varit sysselsatt med att skriva ut de 48 sista bladen under en tid av cirka två år. Det är onödigt att gå in på konsekvenserna av denna nya synpunkt på D-textens tillkomst. Faktum kvarstår, att handskriften även efter sitt fullbordande lämnat luckor vid konungavalet lika väl som vid kejsarvalet; luckorna bevisa icke okunnighet om antalet regeringsår⁶.

5. »Då Korner i sina verk oupphörligen riktar blicken framåt och i förväg omtalar eller anspelar på senare händelser, har det icke saknat intresse att söka utröna, om han tilläventyrs överskrider den tidsgräns som den först på sistone och av Lönnroth anfäktade dateringen innebär. Detta är vad jag velat med ett

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 242.

² Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 174.

³ Scandia VIII, s. 90.

⁴ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 242.

⁵ Schwalm a. a. s. XIII.

⁶ Om möjlig förklaring till luckorna se Scandia VIII, s. 90.

par exempel belysa; Lönnroth å sin sida finner förfarandet 'obegripligt', liksom icke hörande till ämnet»¹.

Professor Ahnlund har i den första uppsatsen anfört icke ett par utan ett enda exempel: att riddaren Broder Svensson, som tillfångatogs av lübeckarna 1432 och var tillbaka i Sverige i februari 1434, hölls fången »aliquamdiu»². Det har varit och är fortfarande för mig »oförklarligt», hur detta skall belägga Ahnlunds datering till början av 1435 och bevisa, att D-texten »aldrig» överskrider denna daterings tidsgräns. Däremot har jag icke ansett det av Ahnlund proklamerade förfarandet »obegripligt»; påståendet härom har han, jämte det citerade ordet, hämtat ur egen fatatur. Ahnlunds argumentering har på denna punkt undergått en stark förskjutning. I uppsatsen av 1934 nämnes mera i förbigående, att »det stundom händer», att Korner riktar uppmärksamheten framåt, men att han aldrig överskrider den traditionella daterings tidsgräns. Därefter omnämnes notisen om Broder Svensson som »ett ur svensk synpunkt anmärkningsvärt fall». I uppsatsen av 1935 riktar Korner »oupphörligen» blicken framåt, ej blott »stundom»; argumentet har i motsvarande grad kommit i förgrunden. Den nya karakteristiken är oriktig. Det händer en och annan gång, men ganska sällan, att krönikan anspelar på senare händelser. Vore det riktigt, att dessa anspelningar aldrig överskrida den hävdvunna daterings tidsgräns, skulle de kunna användas som argument för denna datering endast under förutsättning, att den KL-text, som varit förlaga åt H och Detmar, kan visas ha haft tillägg, som anspelat på tilldragelser under åren 1435—38. Denna förutsättning är ej för handen.

Undersöker man verkligen D-textens anspelningar på senare händelser, visar det sig, att den i två fall med största sannolikhet omnämner händelser, som tilldragit sig efter den av Schwalm och Ahnlund antagna tidsgränsen.

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 242.

² Av de två andra textställen, som torde åsyftas i detta sammanhang, är det ena D-textens ovan berörda avslutning, som 1934 var »utslagsgivande» för prof. Ahnlunds datering. Det andra, omnämmandet av besluten på hanse-dagen i Lübeck, var avsett att visa, att juni 1435 »klart nog . . . från författandet räknat tillhör framtiden». Även detta bevis grundade sig tydligtvis på en felaktig översättning; det har också försvunnit ur diskussionen, sedan jag påpekat den riktiga tolkningen (Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 175; jfr Scandia VIII, s. 89 f.). Bägge dessa textställen referera mötesbeslut och utgöra ej exempel på att Korner »riktar blicken framåt och i förväg omtalar eller anspelar på senare händelser»; intetdera var heller i Ahnlunds förra skrift angivet som exempel på detta.

I § 1590 under år 1434 omtalas en strid mellan ledarna för två tvistande partier i Ditmarsken, Radolf Kersten och Kruse Johan. Den förre tvangs att fly till holsteinarna och hålla sig gömd någon tid, varefter han måste inleda underhandlingar med sina motståndare. Stillestånd slöts på kort tid, (eller: man slöt fred, som varade kort tid), och sålunda stillades denna strid något litet. Ett förlikningsfördrag, som bestämde Mikaelisfesten 1435 som förfallodag för skadeståndsbetalning, slöts den 4 juni 1435; fullt skadestånd betalades emellertid icke, och kriget förnyades. Något annat fördrag än det av den 4 juni finns ej att välja på. Korner yttar sig således om tillståndet efter detta datum¹.

I § 1537 under år 1431 omtalas de olyckor, som Gud låtit England undergå som straff för jungfruns av Orléans död. Först omtalas en »epydimia terribilis». Därefter har den Gamle fienden uppväckt inbördeskrig, förorsakat av det nya kätteriet, som utbredde sig i England². Slutligen dukade engelsmännen under i stora slag, som utkämpades i utlandet, förlorade i tät följd många furstar och ädlingar och sågo likväl icke slutet på den påbörjade olyckan. Detta kan icke rimligtvis åsyfta något annat än den försämring av Englands ställning i hundraårskriget, som inträdde efter det burgundiska fredsslutet på hösten 1435 och efter earlens av Arundel och hertigens av Bedford död resp. 14 juni och 15 september s. å. Några andra »furstar» än dessa två kan det knappast vara tal om.

Av dessa exempel framgår, att D-textens datering icke kan förläggas till en tidpunkt, som bestämmes efter de i slutparagraferna 1599 och 1600 omtalade händelserna. Det i § 1600 berörda Frankfurtmötet av den 23 april—8 maj 1435, som enligt Ahnlund ännu ej ägt rum vid D-textens avslutande, ligger i tiden före fredsslutet i Ditmarsken och Bedfords död.

6. »§ 1139 i D-redaktionen, enligt vilken hertig Erik V av Sachsen-Lauenburg och en hans yngre broder 'levde ännu, när detta skrevs' (adhuc vivebant, cum hec scriberentur). . . . Enklast vore då — om man för D-redaktionen, såsom Lönnroth ju faktiskt tvingas göra, medger en terminus a quo från 1435 — att godtaga uppgiften som helt och hållet rimlig och i intet avseende anmärk-

¹ Tratzigers Chronica der Stadt Hamburg, hrsg. von J. M. Lappenberg, Hamburg 1865, s. 175 not 3; Die Chroniken der niedersächsischen Städte, Lübeck 3, hrsg. v. K. Koppmann, Leipzig 1902, s. 418 not 6.

² Detta åsyftar tydligtvis de lollardiska oroligheterna efter William Perkins' framträdande och den härur härledda allmänna spänning, som kom till uttryck å parlamentet 1432. Se A history of England III, England in the Later Middle Ages by Kenneth H. Vickers, London 1930, s. 407 f.

ningsvärd. Dock, 'saken ligger ej så enkelt till'. Diskussionen om denna formulering — enligt Lönnroth en feltolkning av 'auktor' till D-redaktionen — sväller i Scandia ut till en genomgripande revision av Kornertexterna med konsekvenser för handskrifternas genealogi och värdering, inför vilka den omtvistade dateringen reduceras till något ganska obetydligt.

Utan en dylik textrevision in casu erbjuda sig ju här inga som helst problem»¹.

Allra »enklast» vore att hänvisa professor Ahnlund till hans antagande om Lüneburghandskriftens långsamma utskrivande. Då jag emellertid ej kan ansluta mig till detta antagande, då det därtill är felaktigt, att jag »medger en terminus a quo från 1435» — jag gör det i min uppsats pro forma, innan jag övergår att »söka efter inre sannolikhetsskäl i själva textinnehållet»² — och då uppgiften om de Lauenburgska hertigarna under alla förhållanden är »anmärkningsvärd» med hänsyn till dess utformning i H-texten, anser jag, att den måste förklaras ur rådande och sedan 30 år tillbaka utredda textförhållanden.

Det är nämligen så, att dessa textförhållanden visserligen äro en nyhet för professor Ahnlund, men detta beror på att han före min uppsats saknat kännedom om Karl Koppmanns grundläggande edition av Rufus- och Detmarkrönikorna, utgiven år 1902, och den där givna utredningen av dessa krönikors förhållande till de olika Kornertexterna. Koppmann fastslår med utförlig bevisföring, att H-textens förlaga icke kan vara identisk med D-texten; han fastslår likaledes, att vissa överensstämmande skiljaktigheter gentemot D, som utmärka Rufus och H, icke kunna förklaras på annat sätt än genom »eine engere Verwandtschaft der beiderseitigen Vorlagen»³. På grundval av Koppmanns undersökning har man blott att dra några enkla slutsatser, vilka Koppmann själv ej fullföljt, då han saknat anledning att gå in på de latinska Kornertexternas proveniens. H:s förlaga kan ej vara identisk med den till 1430 gående C-redaktionen, då H mycket nära överensstämmer med D alltintill denna texts slut under år 1435. Då D icke är förlagan, måste man här antaga ett förlorat mellanled. Men detta mellanled måste vara primärt även i förhållande till D, då det visar »engere Verwandtschaft» med C. Alltså har en förlorad text varit gemensam förlaga för D och H.

Det är dessa slutsatser, som av professor Ahnlund betecknas

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 242 f.

² Scandia VIII, s. 98.

³ Koppmann a. a. s. XV och XVII.

som min »revolutionerande konstruktion»¹. Tyvärr tillkommer äran för dessa resultat icke mig utan Koppmann. Ty med utgångspunkt från hans resultat äro mina slutsatser ofrånkomliga. Professor Ahnlund vågar sig icke på att vederlägga vare sig Koppmanns resultat eller mina slutsatser med vetenskaplig bevisföring². Han föredrar att med tillfälligt bortseende från Koppmann utnämna det hela till »textrevision in casu», företagen av mig för att förklara notisen om Lauenburgarna; denna beteckning skall a priori misstänkliggöra mina resultat.

Beträffande notisen om hertigarna av Lauenburg har jag antagit, att H:s motsvarande uppgift, »Bernhard bleff mit (stannade hos) hertigen Erike», återger den gemensamma förlagans notis. Professor Ahnlund söker ej bemöta mina argument härför men finner det »obestridligt», att det är H, som med hänsyn till hertig Eriks död 1436 omformulerat den hos D bevarade notisen³. En dylik omformulering är och förblir oförklarlig; den naturliga ändringen i det antagna fallet hade varit att låta notisen endast gälla Bernhard och eventuellt häntyda på Eriks död. Innebörden av D-textens notis kan ej missförstås, medan H:s formulering i en latinsk text kan ha varit tvetydig med hänsyn till att verbet »vivere» betyder både »leva» och »uppehålla sig»⁴.

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 244.

² Han anser (ibidem), att de för Rufus och H gemensamma luckorna »dock skulle kunna förklaras på annat sätt». På vilket sätt anges ej. I not 4 på samma sida uppger Ahnlund, att uteslutningarna »i många fall» synas »rätt självklara med hänsyn till arten av de på folkspråket avfattade och för lekmän avsedda krönikorna». Koppmann har i sin utredning tagit hänsyn till denna möjlighet; han konstaterar emellertid, att en sådan uteslutningsorsak ej kan ha varit bestämmande »bei mehreren jener Nachrichten.» Koppmann a. a. s. XV.

³ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 244. Jfr Scandia VIII, s. 93 f.

⁴ Rörande frågan, om Kornér författat H-texten, anför prof. Ahnlund, att jag »tydligt nog förbisett» en »i första personen avfattad notis om dyrtiden 1433 och författarens egna iakttagelser i Erfurt (§ 1572)», Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 239. Det är i stället han själv, som förbisett den av mig supponerade förlagan till H. Företalets autenticitet bevisas ej av att det icke nämner Korners namn; detta kan ha stått i den ursprungliga överskriften till krönikan. Ahnlund kritiserar, att jag stöder mig på mina tvivelsmål rörande Korners författarskap till H »när fråga blir om tidpunkten för Korners död», ehuru jag sagt, att »spörsmålet saknat betydelse för det föreliggande problemet» (ibidem s. 239 f.). Jag har sagt, att frågan saknar betydelse för »föreliggande undersökning», d. v. s. frågan om D-textens datering, och därför lämnat den å sido utan att fatta ståndpunkt. Men då jag tagit upp frågan, icke om »tid-

Mot mina slutsatser, grundade på förefintliga textutredningar, har professor Ahnlund inga bevis att ställa. Som ersättning får han »nära nog visionen av en sammansvärjning från predikarebrödernas sida till förfång för vår nyaste medeltidsforskning» och grundar på denna vision följande slutsats: »Självfallet är dylik textkritik icke ägnad att ersätta den helst trovärdiga argumentering som Lönnroths förut berörda, osäkra nya teorier om den rent sekundära arten av D-redaktionen måste kompletteras med för att ens på allvar kunna övervägas»¹.

Visioner äro klena argument i en vetenskaplig diskussion. I synnerhet gäller denna regel, då det subjektiva intryck, som ligger till grund för visionen, har bestämts av tidigare brist på kännedom om grundläggande litteratur i ämnet.

Härmed har redovisning lämnats för den förda diskussionens resultat i fråga om D-textens datering. Professor Ahnlunds bevisföring för den fixerade dateringen har granskats punkt för punkt. Det har visat sig, att hans bevisföring icke är tillfyllestgörande på en enda punkt. I flera fall har icke ens försök gjorts att lämna någon bevisning.

Som dateringsnorm kvarstår den hagiografiska Engelbrektskildringen. Professor Ahnlund vill icke diskutera denna bl. a. på grund av att vi principiellt skulle bedöma hithörande ting olika. Även om så skulle vara fallet, torde en diskussion ej därför vara mindre motiverad; tvärtom. Men frågan är, om en principiell motsättning verkligen föreligger.

Professor Ahnlund har i sin tidigare uppsats gjort ett referat av Engelbrektskildringen, där han tar med de faktiska uppgifterna om Engelbrekts person och verk och lämnar det övriga å sido². På detta referat har han byggt sin tolkning av skildringens innebörd. Han anser, att hans datering fritager honom från att

---

punkten för Korners död» utan om H:s datering, har jag ansett en sammankoppling av denna datering med tiden för Korners död falla på att både författarskapet till H och tiden för Korners död äro osäkra. Därtill kommer, att Detmars KL-förlaga troligen sträckt sig längre än H. (Scandia VIII, s. 92 not 2, 98 not 1). Beträffande frågan om Korners död kan jag ej anse den möjligheten »anakronistisk», att Korner på grund av ålderdomsskröplighet dragit sig tillbaka från sina befattningar inom klostret. Han har tydligtvis avgått som lector av denna orsak. Jfr Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 240.

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 245.

² Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 177 f.

ingå på mina »motivhistoriska betraktelser». Jag har sökt tolka Engelbrektsskildringen med utgångspunkt från dess författares gängse föreställningskrets och idévärld. Professor Ahnlund förklarar, att Engelbrekts »mänskliga egenskaper» härvid gå förlorade, att mitt tillvägagångssätt är »stereotyp» och icke löser uppgiften »att bakom tidsformen igenkänna det historiska livets uttryck»¹.

»Det historiska livets uttryck» avpräglade sig icke som en sigillstamp på en historisk berättelse; de upptagas i form av upplevda eller förmedlade fakta av berättaren, som fogar in dem i ett för honom aktuellt kausalsammanhang. För att man skall kunna »igenkänna» den historiska verkligheten bakom berättelsens fordras först och främst, att man fixerar, vad som är »tidsform» i denna. »Tidsformen» är icke blott »uttrycksform» utan tankeform; den präglar alla sammanhang och omdömen, som framgått ur författarens eller hans sagesmäns ordnande, kombinerande och generaliserande intellekt². Man når icke till objektiv kunskap om de skildrade händelserna genom att söndra ut de författarens uttryck, som äro en främmande, och därefter uppfatta berättelsens uppgifter och omdömen, sedan de väl omskrivits i ens egna ord, som omedelbara och allmängiltiga uttryck för »historiskt liv». Detta är en av den källkritiska metodens elementäraste regler. Det är omöjligt att tro, att professor Ahnlund principiellt skulle hävda en avvikande mening.

Skillnaden mellan professor Ahnlunds och min tolkning av Korners Engelbrektsskildring kan knappast härledas ur principiella motsättningar. Den bottnar i att professor Ahnlund underlåtit att företaga den nödvändiga analysen av skildringens art: han har icke följt Korners ledande tankegång för att se, vad denne velat

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 246 och 247 not 1. Prof. Ahnlunds exempel på Engelbrekts förlorade »mänskliga egenskaper» äro »astucia, industria etc.» Exemplen äro olyckligt valda, då just dessa egenskaper av Korner användas i allmän bemärkelse. Jfr § 1097: »Nicolaus comes Holtzatorum obiit, vir magne astucie et pacis amator»; § 1563: »Sigismundus imperator astucia et sagacitate, quibus pre cunctis pollebat principibus sui temporis vir industrius valde existens».

² Professor Ahnlund definierar sin karakteristik av Korners hagiografiska omdömen såsom »uttrycksformer» genom att hänvisa till »ett språkbruk så genomdat av den religiösa begreppsbildningen, att t. ex. den hängde tjuven fick anteckningen 'pie memorie' i tänkeboken». (Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 247). Hänvisningen ger ingen upplysning. Eller anser verkligen prof. Ahnlund, att »pie memorie» skulle vara en karakteristik av tjuven i stil med Korners karakteristik av Engelbrekt?

få ut av sin Engelbrektsskildring. Följaktligen har han ej förstått, på vilken väg Korner nått fram till sina omdömen om Engelbrekt. Han har ej tolkat Korners Engelbrektsbild, blott accepterat och utnyttjat den.

Jag har påvisat, att Engelbrektsskildringen i *Chronica novella* är av starkt hagiografisk karaktär. Professor Ahnlund har i sin senare uppsats icke opponerat sig mot denna sammanfattande karakteristik, ehuru han utan exemplifiering hävdar, att mina resultat äro av »periferisk natur». Det hagiografiska draget kan icke ha framgått ur empiriska sammanställningar av Engelbrekts politiska verksamhet; det kan endast förstås mot bakgrunden av hans död, som i övriga hagiografiska traditionskällor uppfattas som ett martyrium. Professor Ahnlunds enda försök att opponera sig mot denna slutsats består i att taga upp ett alternativ, som jag själv påpekat för fullständighetens skull och genast avvisat: »kanske nämndes han likväl» i den riksrådsagitation, som år 1435 skildrat upproret för hansestäderna som en gudsdom och ett mirakel, men som ej alls har något att förmåla om Engelbrekt. Nu nämnes han i varje fall icke, och det finns icke den ringaste anledning, varför han skulle ha nämnts¹.

Den diskussion, som förts om dateringen av D-texten till Korners *Chronica novella*, har lett till förhållandevis säkra resultat. Icke ett av de indicier, som anförts för en datering till början av år 1435, har visat sig hålla måttet. Texten omnämner av allt att döma direkt händelser, som ägt rum efter tidpunkten för denna datering. Engelbrektsskildringens hagiografiska karaktär bestämmer den 27 april 1436 som terminus a quo. En polemik kan naturligtvis trots detta föras vidare hur länge som helst, men det förefaller, som om för närvarande föga vore att tillägga i ämnet från vetenskapliga utgångspunkter.

I sin senare uppsats tar professor Ahnlund fasta på mitt uttalande, att Korners Engelbrektsskildring hade saknat källvärde, även om den varit fullkomligt samtida med de skildrade händelserna². Han riktar en retorisk fråga: »Varför då all möda, allt

¹ Prof. Ahnlund supplerar denna gissning med en annan: »kanske ha hans (Engelbrekts) anhängare haft en del att säga redan före hans död, som nått fram till Lübeck». (Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 246). Det är ju mycket möjligt, men det har intet att göra med Korners hagiografi.

² Ingen torde förneka, att Korners Engelbrektsparagraf rymmer historiska fakta, som äga objektiv giltighet: Engelbrekt har stått i spetsen för ett mot Erik av Pommern riktat uppror, upproret har varit framgångsrikt, fogdarna ha fördrivits från slotten o. s. v. Dessa fakta äro bättre kända från säkrare källor; annars skulle *Chronica novella* ha ägt otvivelaktigt värde som

skarpsinne»¹? Det var denna ståndpunkt, som jag från början intog i min avhandling och som föranledde mig att icke gå närmare in på dateringsfrågan. Den följande diskussionen, som rör sig om dateringsfrågan, har inlett av professor Ahnlund själv².

---

källa till det svenska upprorets historia. Men till de objektivt giltiga fakta räknar prof. Ahnlund även Engelbrekts »mänskliga egenskaper», såsom de skildras av Korner. Han tillmäter Chronica novella vikt för »diskussionen om Engelbrektsuppfattningen» och anser den vitna om att »man kände och förstod», att Engelbrekt »fyllt en historisk mission» (Sv. Hist. Tidskr. 1934, s. 181; Engelbrekt, Sthlm 1934, s. 31). Det är här, som en kritisk historieforskning måste taga avstånd.

¹ Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 247 not 1.

² Som avslutande exempel på en form av polemik, som helst bör undvikas, anför jag prof. Ahnlunds dunkla anspelningar, att jag »numera» synes »beredd att medgiva», att författaren till Chronica novella rör sig i närheten av Engelbrekts död, samt att jag »nu» räknar även med tidig muntlig tradition. (Sv. Hist. Tidskr. 1935, s. 237, 246). Jag har i min avhandling påpekat, att D-texten är av obestämd ålder, samt att det ej kan med visshet fastställas, varifrån Korner hämtat sin Engelbrektsbild. (Sverige och Kalmarunionen, s. 115 not 1, s. 116).

En av prof. Ahnlunds elever, fil. mag. P. G. Andréen, har nyligen polemiserat mot min uppfattning av Engelbrektsproblemet i dess helhet (Engelbrektsfejdens innebörd och idépolitiska bakgrund, Hist. Tidskr. för Finland 1935). Jag har ej för avsikt att taga upp denna skrift till diskussion, ej heller fil. kand. K. G. Hildebrands av Andréen återopade uppsats »Gustav Vasas arvförening. Dess medeltida bakgrund och förutsättningar», Sv. Hist. Tidskr. 1934. Jag anser, att min ståndpunkt i de av dessa författare berörda frågorna blivit tillräckligt motiverad i min avhandling och i senare uppsatser.

Erik Lönnroth.